

Breksits

Publicēts: 23.10.2020.

Atjaunināts: 13.05.2021.

Apvienotās Karalistes izstāšanās no Eiropas Savienības (breksita) ietekme uz sociālās drošības jomu

2020.gada 31.janvāra pusnaktī pēc Centrāleiropas laika (1.februārī plkst. 01.00 pēc Latvijas laika) Apvienotā Karaliste (turpmāk – AK) izstājas no Eiropas Savienības (turpmāk – ES).

Breksits notika saskaņā ar Izstāšanās līgumu. Izstāšanās līgums paredz, ka tiem ES dalībvalstu valstspiederīgajiem, kas ieradušies un dzīvojuši AK līdz breksita pārejas perioda beigām (2020.gada 31.decembrī), atbilstoši reģistrējot savu uzturēšanos (*settled status* vai *pre-settled status*), saglabāsies ar ES pilsoņa statusu saistītās sociālās tiesības. Balstoties uz savstarpējības principu, šādas tiesības saglabāsies arī ES dalībvalstīs līdz breksita pārejas perioda beigām dzīvojošiem AK pilsoņiem. Tāpat saskaņā ar Izstāšanās līgumu tiks pastāvīgi saglabātas uzkrātās sociālās tiesības (piemēram, attiecībā uz pensijām) tiem pilsoņiem, kas būs strādājuši AK pirms breksita pārejas perioda beigām.

Jautājumi saistībā ar turpmāko mobilitāti un nākotnes migrantu sociālās drošības tiesības tiek risināti jaunajā Tirdzniecības un sadarbības līgumā, par kuru ES un AK sarunveži panāca vienošanos 2020.gada 24.decembrī. Vienošanās tika parakstīta 2020.gada 30.decembrī, un tiek piemērota no 2021.gada 1.janvāra.

Jāuzsver, ka no 2021.gada 1.janvāra vairs nav spēkā brīva personu pārvietošanās starp ES dalībvalstīm un AK. Tomēr, lai nezaudētu sociālās drošības tiesības, strādājot citā valstī, Tirdzniecības un sadarbības līgumā ir ietverts atsevišķs protokols par sociālās drošības koordinēšanu (turpmāk – protokols), kas attiecas uz tiem ES un AK valstspiederīgajiem, kuri pārvietosies no ES dalībvalstīm uz AK un otrādi no 2021.gada 1.janvāra.

Protokola noteikumi tiks piemēroti attiecībā uz šādiem pabalstiem:

- slimības pabalsti;
- maternitātes un paternitātes pabalsti;
- invaliditātes pabalsti;
- vecuma pabalsti (pensijas);
- apgādnieka zaudējuma pabalsti;
- pabalsti attiecībā uz nelaiemes gadījumiem darbā un arodslimībām;
- apbedīšanas pabalsti;
- bezdarbnieka pabalsti;
- pirmspensijas pabalsti.

Tāpat protokols paredz ES dalībvalstu un AK kompetento iestāžu sadarbību, lai nodrošinātu ES un AK valstspiederīgo tiesības uz iepriekšminētajiem pabalstiem (Latvijā šī iestāde ir Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra).

Ir noteikti arī izņēmumi, attiecībā uz kuriem protokolu nepiemēro:

- īpaši no iemaksām neatkarīgi naudas pabalsti;

sociālā un medicīniskā palīdzība;

zaudējuma atlīdzināšanas kompensācijas (kara, noziegumu, terora aktu u.c. upuriem);

ilgtermiņa aprūpes pabalsti;

medicīniski atbalstītas apaugļošanas pakalpojumi;

maksājumi, lai segtu izdevumus par apkuri aukstā laikā;

ģimenes pabalsti.

Pieeja ģimenes pabalstiem ir viena no būtiskākajām atšķirībām sociālās drošības jomā, ja salīdzina Tirdzniecības un sadarbības līgumu ar Izstāšanās līgumu, kas attiecas uz tiem ES un AK valstspiederīgajiem, kas ieradušies attiecīgi AK vai ES dalībvalstīs līdz pārejas perioda beigām (t.i., līdz 2020.gada 31.decembrim). Tāpat ir atšķirības invaliditātes pabalstu apmēra noteikšanā. Tādējādi atbalsta apjoms būs atšķirīgs personām, kuras otrā līgumslēdzēja pusē ieradušās līdz pārejas perioda beigām, un tām, kuras ieradīsies vēlāk.

Papildu informācijai – jautājumi un atbildes Eiropas Komisijas mājaslapā:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_104

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_2532

Plašāka informācija par breksitu pieejama [Ārlietu ministrijas interneta vietnē](#).

<https://www.lm.gov.lv/lv/breksits>